

Temanotat

Liberia – situasjonen for returnerte flyktninger og internt fordrevne

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Rapportene er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2008

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 90 45

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

Programs for mass return of refugees and the internally displaced have been closed. There are no reintegration programs specifically for forced returnees from Europe, the USA and Canada. There are very few reports of human rights violations committed by the authorities, but returnees continue to face problems due to extreme poverty, high crime rates, dilapidated infrastructure and lack of public services. There are reports of remaining unresolved property conflicts between returning refugees and people who remained in Liberia during the civil war. Judicial problems complicate such conflicts. Conflicts regarding agricultural land are generally between individuals or small groups, and are addressed through mediation by different actors. Conflicts regarding commercial properties in Ganta, Nimba county are more complex and linked to the special position of the Mandingo ethnic group. The humanitarian situation is still a considerable challenge.

SAMMENDRAG

Programmer for masseretur av flyktninger og internt fordrevne er avsluttet. Det finnes ingen egne returprogrammer for liberianere returnert med tvang fra Europa, USA og Canada. Det er få rapporter om menneskerettighetsbrudd fra myndighetenes side, men tilbakevendte møter fortsatt problemer grunnet ekstrem fattigdom, høy kriminalitet, smadret infrastruktur og mangel på offentlig tjenestetilbud. Det blir rapportert om uløste eiendomskonflikter mellom tilbakevendte flyktninger og personer som forble i Liberia under borgerkrigen. Juridiske problemer kompliserer disse konfliktene. Konflikter om jordbruksland omfatter primært individer eller mindre grupper, og flere aktører megler i slike konflikter. Konflikter om næringsseiendommer i Ganta i Nimba fylke er mer komplekse og knyttet til den spesielle stillingen til den etniske gruppen mandingo. Den humanitære situasjonen er fremdeles en stor utfordring.

INNHold

1. Retur av flyktninger fra land i regionen.....	5
2. Internt fordrevne.....	6
3. Asylsøkere som er returnert fra Europa, USA og Canada	7
4. Menneskerettighetssituasjonen i forhold til retur	8
5. Eiendomskonflikter mellom tilbakevendte og andre.....	9
5.1 Praktiske forhold	9
5.2 Situasjonen på landsbygda	10
5.2.1 Lofa fylke.....	10
5.2.2 Nimba fylke.....	10
5.3 Situasjonen i Ganta.....	11
5.4 Meglingsarbeid.....	11
6. Humanitære forhold	13
6.1 Infrastruktur	13
6.2 Sysselsetting	15
6.3 Helseforhold	15
7. Referanser	17

1. RETUR AV FLYKTINGER FRA LAND I REGIONEN

FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) avsluttet i prinsippet tilbakevendingsprogrammet sitt for liberianske flyktninger ved utgangen av juni 2007 (UNHCR 2007). Da hadde organisasjonen bistått rundt 105 000 liberianere med å vende tilbake til Liberia fra Guinea, Sierra Leone og Elfenbenskysten. Anslagsvis 50 000 som var registrert av UNHCR som flyktninger i nabolandene har dessuten vendt hjem på egenhånd.

I møte med UNHCRs stedlige representant i Monrovia i september 2007 fikk vi opplyst at UNHCR ennå har tilbakevendingsprogrammer i mindre skala for liberianske flyktninger i regionen. De fleste av disse befinner seg i Sierra Leone, Guinea, Elfenbenskysten, Ghana og Nigeria, men det finnes også noen i Kamerun, Kongos demokratiske republikk (Kongo-Kinshasa) og Gambia. De fleste som returnerer i regi av UNHCR gjør det til fylkene Lofa, Nimba, Maryland og Bong.

UNHCRs liberianske samarbeidspartner er den statlige organisasjonen Liberia Refugee Repatriation Resettlement Committee (LRRRC). Under et møte med LRRRC i Monrovia i september 2007 opplyste de at de har trepartsavtaler med UNHCR og Ghana, Guinea, Sierra Leone, Elfenbenskysten, Nigeria for organisert repatriering av de om lag 112 000 liberianerne som ennå oppholder seg som flyktninger der. Retur i stor skala fra nabolandene er i hovedsak avsluttet. Per i dag skjer det både spontan retur på flyktingenes eget initiativ, og organisert retur av mindre grupper.

For å stimulere flere til å vende hjem, organiserer LRRRC såkalte ”come and see visits”, hvor representanter for flyktninger i nabolandene får reise hjem og se hvordan forholdene faktisk er. Dette er ment å gjøre folk bedre i stand til å beslutte om de ønsker å reise hjem eller om de vil bli der de er som vanlige migranter. Det er heller ikke alle som ønsker å returnere – dette gjelder blant annet anslagsvis 10 000 av liberianerne som oppholder seg i Sierra Leone og Ghana. Noen av disse uttrykker ennå håp om gjenbosetning i europeiske land, USA eller Canada, selv om dette er helt urealistisk. Samtidig fordrer lokal integrering at myndighetene i oppholdslandet går med på det.¹

¹ LRRRCs representanter pekte også på at mange av liberianerne som nå oppholder seg i nabolandene frykter at slektninger i USA, Canada og Europa vil sende mindre penger til dem hvis de vender hjem til Liberia. De forklarte at det kan være lettere å bli oppfattet som trengende av ”rik” familie i vesten hvis en kan argumentere med at en er flyktning i et naboland enn som hjemvendt til Liberia.

2. INTERNT FORDREVNE

Arbeidet med å bistå internt fordrevne med å vende tilbake til hjemstedene sine i Liberia ble offisielt avsluttet i april 2006. UNHCR hadde da i samarbeid med myndighetene i Liberia hjulpet rundt 326 000 registrerte internt fordrevne med å vende hjem (UNHCR 2007).

Svært mange av de internt fordrevne under borgerkrigen søkte tilflukt i Monrovia. Mange av disse har nå vendt tilbake til hjemstedene sine. Flyktninghjelpens stedlige representant opplyste i møte med Landinfo i september 2007 at byen fremdeles har en befolkning på anslagsvis 1,2 til 1,4 millioner, med en infrastruktur beregnet på knapt en tredjedel.² I tillegg er denne infrastrukturen til en stor del smadret etter mange år med borgerkrig og plyndring.

Med den offisielle avslutningen av programmene for retur av internt fordrevne i april 2006, ble store deler av Monrovias befolkning omdefinert. Fra å være internt fordrevne blir de nå betegnet som ”urban squatters”. Den positive økonomiske utviklingen i Monrovia innebærer paradoksalt nok større problemer for disse: Når investorer overtar en bygning for å pusse den opp igjen eller rive og bygge nytt, er det alltid store antall mennesker som mister tak over hodet – og det finnes ikke lenger noe system for å gjenbosette dem (verken i Monrovia eller ved tilbakevending til landsbygda). Dette bidrar til større sosial uro i byen, tross noe økte investeringer fra utenlandske interesser.

² Representanter for den statlige enheten LRRRC (Liberia Refugee Repatriation Resettlement Committee) understreket imidlertid i møte med Landinfo i september 2007 at det er grunn til å tro at migrasjonen fra landsbygda inn til Monrovia ville vært betydelig, også om landet hadde unngått borgerkrig. Det er svært stor migrasjon til storbyene i hele regionen, også i landene som har vært skånet for den typen væpnet konflikt som Liberia har vært gjennom.

3. ASYLSØKERE SOM ER RETURNERT FRA EUROPA, USA OG CANADA

Det foreligger ikke opplysninger om returnerte asylsøkere fra vestlige land i tilgjengelige kilder. I oktober 2006 sendte derfor Landinfo en forespørsel til den norske ambassaden i Abidjan om informasjon rundt dette temaet. Ambassaden opplyste følgende:

På spørsmål til ambassaden om hvorvidt det finnes noe system for assistanse når asylsøkere blir returnert, om relevante ambassader/konsulater kan gi opplysninger om asylsøkerne får noe hjelp til å reetablere seg i hjemlandet – enten fra landet som returnerer dem, eller fra FN-systemet, IOM eller noen andre organisasjoner som arbeider i Liberia, opplyses følgende:

Returprosessen er primært tuftet på en sterk egenvilje til å vende tilbake. Det finnes i liten grad et statsapparat som kan bistå i prosessen, langt mindre kommunale eller regionale apparat som kan sikre grunnleggende tjenester i retursonene. Derimot er en rekke internasjonale humanitære organisasjoner engasjert i dette arbeidet. Dette skjer både direkte gjennom camp-management og assistanse til retur (IDP-campene rundt Monrovia er nå stengt) og ved tiltak i returområdene (skole, helse m.v.)

[...]

Det er generelt god informasjonsutveksling mellom FN-apparatet, ambassadene og de frivillige organisasjoner. Det tunge FN-nærværet med fredsbevarende styrker over hele landet, gir et godt overblikk over sikkerhetssituasjonen i distriktene. Generelt oppfattes ikke sikkerhetssituasjonen i Liberia i dag å utgjøre noen sikkerhetsrisiko for de hjemvendte/returnerte. Baselinedata mangler for hele befolkningen – ikke bare hjemvendte – og er en vedvarende utfordring for myndigheter og givere. Det jobbes for å bøte på dette bl.a. gjennom [å] kartlegge helsesituasjonen i distriktene. (Noramb Abidjan 2006.)

LRRRC opplyste i møte med Landinfo i Monrovia i september 2007 at det ikke finnes noen egne reintegreringsprosjekter i landet for migranter som tvangsreturneres fra Europa eller Nord-Amerika.³

Ingen av de andre kildene vi hadde møter med i Liberia i september 2007 hadde informasjon om særtrekk ved situasjonen til asylsøkere eller andre migranter som var blitt returnert mot sin vilje fra land utenfor Afrika.

³ LRRRC har heller ikke noe mandat i slike saker, fordi etaten bare organiserer retur for personer som har regularisert oppholdsstatus i landene de oppholder seg i. Dette ansvarsområdet hører inn under Bureau of Immigration.

4. MENNESKERETTIGHETSSITUASJONEN I FORHOLD TIL RETUR

UNHCRs stedlige representant i Liberia uttalte i møte med Landinfo i Monrovia i september 2007 at de registrerer svært få menneskerettighetsbrudd fra myndighetenes side i landet. Hun understreket at det er internasjonale bistandsarbeidere og representanter for FN-styrkene UNMIL overalt i hele landet, og at det derfor er lite sannsynlig at menneskerettighetsbrudd av en viss skala ikke skulle bli rapportert.

Dette bildet ble gjennomgående bekreftet av de andre kildene Landinfo hadde møter med i Liberia i september 2007. Kildene pekte på at svært mange i Liberia er i en vanskelig situasjon, men at dette i hovedsak er relatert til den ekstreme fattigdommen, høy kriminalitet og et nærmest ikke-eksisterende offentlig apparat – som dermed er ute av stand til å sikre befolkningen skolegang eller basishelsetjenester uten massiv hjelp fra utenlandske bistandsorganisasjoner.

Samtidig pekte flere kilder på at det er flere grupper i Liberia som har en særlig vanskelig situasjon. Flere kilder tok særlig opp kvinner og barns situasjon som vanskelig. Informasjon om kvinners og barns levekår har blitt samlet i to egne temanotater – ett om kjønnslemlestelse (Landinfo 2008a) og ett om kvinner og barn generelt (Landinfo 2008d).

5. EIENDOMSKONFLIKTER MELLOM TILBAKEVENDTE OG ANDRE

Det har vært rapportert om uro i visse områder av Liberia, særlig i grenseområdene mot Guinea, i forbindelse med at flyktninger og internt fordrevne har vendt tilbake. IRIN News har rapportert om slike konflikter (IRIN 2006a), og refererer til en rapport fra Crisis Group (2006b) som oppfordret liberianske myndigheter til å ta fatt i problemet.

Mange av rapportene som har blitt publisert om dette temaet har fokusert på at mange av disse konfliktene er mellom mandingoer og enkelte andre etniske grupper (loma, mano og gio). Det er lite tilgjengelig kildemateriale som tyder på at det finnes slike konflikter mellom andre etniske grupper, noe som vitner om at mandingoenes situasjon i Liberia på mange måter skiller seg fra andre etniske grupper. UNHCRs stedlige representant bemerket i møte med Landinfo at hele tematikken må sees i sammenheng med mandingoers opplevelse av marginalisering.⁴

Bekymringen rundt denne tematikken var særlig stor i 2005 og 2006 da de store returprosjektene for flyktninger og internt fordrevne pågikk. Det er viktig å merke seg at det gjennom 2007 har kommet betydelig færre varsler om denne tematikken fra organisasjoner som jobber i Liberia. Flyktninghjelpen, som har prosjekter rundt denne tematikken (se del 5.4 nedenfor), opplyste i møte med Landinfo i september 2007 at det er få rapporter om voldsbruk i denne typen konflikter. UNHCRs stedlige representant fortalte at det i det hele tatt hadde vært færre slike konflikter i forbindelse med retur av flyktninger og internt fordrevne enn det som var ventet i forkant.

Like fullt er det åpenbart at det fremdeles finnes en hel del uavklarte eiendoms-konflikter i Liberia, og særlig i fylkene Lofa og Nimba, selv om situasjonen hittil har vist seg å være mindre akutt enn det som ble fryktet i 2005 og 2006.

5.1 PRAKTISKE FORHOLD

En rekke praktiske forhold kompliserer denne tematikken. Susan Heintz, som er jurist fra Harvard og jobber med denne tematikken for Flyktninghjelpen i Liberia, understreket i møte med Landinfo at de juridiske forholdene rundt eiendomsrett er svært lite oversiktlige. Dette skyldes både direkte motstrid mellom lovverket og den såkalte tradisjonelle jusen,⁵ og det faktum at mange ikke har papirer på at de er registrert som eiere av eiendommene sine, eller at slike skjøter ikke stemmer med virkeligheten. Heintz fortalte at dette kommer av at grensene mellom eiendommer ofte er svært løst og "tradisjonelt" definert. For eksempel kan en grense være spesifisert som "fra det store mangotreet bort til bekken" – hva da hvis mangotreet er hugget eller bekken har endret løp? Det er heller ikke uvanlig at skjøter inneholder spesifiserte arealer som aldri er målt opp skikkelig.

⁴ For mer om etnisitet i Landinfo og mandingoenes spesielle stilling, se Landinfo 2008b.

⁵ Se Crisis Group 2006b:6-7.

Heintz understreket dessuten at det også var et stort problem inntil nylig at myndighetenes underkomité med fokus på temaet ikke hadde noe medlem med juridisk kompetanse.

Augustine Toe er leder av Catholic Justice and Peace Commission (JPC), som er involvert i megling i eiendomskonflikter (se del 5.4 nedenfor). Han opplyste overfor Landinfo at konfliktene primært dreier seg om tvister mellom individer om bestemte eiendommer, og i mindre grad mellom grupper som landsbyer, familier, osv. Toe understreket at: ”Om ikke det tas affære med disse konfliktene, kan landets neste problem komme herfra. Det kan også gi seg utslag i voldsbruk, selv om det ikke har brutt ut større voldshandlinger fram til nå.”

5.2 SITUASJONEN PÅ LANDSBYGDA

Susan Heintz i Flyktninghjelpen opplyste at eiendomskonflikter på landsbygda ikke dreier seg om udyrket mark, men om jordbruksland hvor det er investert mye tid og krefter i å rydde området, og/eller plantet avlinger hvor det kan ta flere år før innhøsting kan skje (for eksempel gummitrær, frukttrær, osv). Dessuten har nærhet til landsbyer, byer og/eller veger mye å si for verdi på jordbruksland. Konfliktene er i stor grad grensetvister mellom individer, hvor eventuelle etniske skillelinjer mellom partene generelt har liten betydning. Ellers er den dårlige kjennskapen både partene og representantene for myndighetene har til lovverket et generelt problem.

Heintz fortalte dessuten at det i den senere tiden også har vært en økning i antallet konflikter mellom landsbyer om grensetrekning. Dette bekreftet UNHCRs stedlige representant.

5.2.1 Lofa fylke

UNHCRs stedlige representant hadde inntrykk av at situasjonen i Lofa var ganske stabil pr september 2007. Hun opplyste at det er opprettet en kommisjon som jobber med eiendomstvister, og at den fungerer. Så vidt UNHCR er klar over, foreligger det ikke særlig med saker i fylket nå.

Susan Heintz i Flyktninghjelpen mente imidlertid at det kan være en viss underrapportering av slike konflikter i Lofa, fordi folk der nøler med å snakke om land- og eiendomskonflikter, selv om det er helt klart at de finnes.

Augustine Toe i JPC understreket at situasjonen i Lofa er komplisert. Dette kommer av at mange i fylket assosierer ULIMO⁶ sine overgrep mot sivile under tidlige faser av borgerkrigen med mandingobefolkningen generelt. Dette blir dermed et underliggende aspekt for en del eiendomskonflikter.

5.2.2 Nimba fylke

Flyktninghjelpens Susan Heintz fortalte at det i motsetning til i Lofa ikke er vanskelig å få folk til å diskutere land- og eiendomskonflikter i Nimba. Augustine Toe i JPC opplyste at på landsbygda i Nimba er konfliktene knyttet til at folk har problemer med å få tilbake eiendommen sin ved retur, og at partenes etniske bakgrunn ikke har den betydningen den har i Lofa.

⁶ United Liberation Movement for Democracy in Liberia. Se Landinfo 2008b, kapittel 3.

UNHCRs stedlige representant fortalte at de hadde vært bekymret for denne tematikken i Nimba, men at det ved nærmere undersøkelser hadde det vist seg å være betydelig færre eiendomskonflikter enn de hadde fryktet.

5.3 SITUASJONEN I GANTA

Provinsbyene i Liberia har i mye mindre grad enn landsbygda blitt framhevet som kjerneområder for eiendomskonflikter. Representanter fra Flyktninghjelpen opplyste imidlertid at situasjonen i Ganta by i Nimba fylke er vanskelig. Konflikten i Ganta er særlig knyttet til forretningsvirksomhet. Mandingoene som flyktet til Guinea under krigshandlingene i 2002-2003 mistet sin privilegerte og dominerende posisjon i forretningslivet, og det er konflikter mellom dem og de som overtok posisjonen deres nå når de reiser tilbake.

Susan Heintz i Flyktninghjelpen beskrev Ganta som et ”flashpoint”. Eiendomskonfliktene er et viktig tema for den lokale politiske eliten, og derfor ømtålig. Hovedfokuset i Ganta er på hovedgata gjennom byen, som både er hovedgjennomfartsåre og den beste plasseringen for handelsvirksomheter – temaet i Ganta er altså penger og god beliggenhet for handel, ikke jordbruksland.

Videre er det fremdeles en hel del mandingoer som ikke har vendt tilbake til Ganta fra Guinea. De nekter å reise tilbake til Liberia før de har fått eiendommene sine i byen tilbake. Samtidig er de som nå sitter på disse eiendommene i Ganta ikke villige til å gi dem tilbake til mandingoene. På individuelt nivå er de ikke villige til å overlate eiendommene de sitter på, men det dreier seg også om noe mer for mange: De som har overtatt ønsker ikke at mandingoene som gruppe skal få tilbake dominansen i handelen på stedet som de hadde før borgerkrigen.

I Ganta by har dermed de uavklarte eiendomskonfliktene en helt klar sammenheng med mandingoenes sammensatte posisjon i Liberia,⁷ særlig fordi mandingoene det her er snakk om nettopp historisk har hatt en dominerende posisjon i handelen i byen – en posisjon de har mistet gjennom sin eksil i Guinea under borgerkrigens siste fase.

5.4 MEGLINGSARBEID

Flyktninghjelpen har lang erfaring med en prosjekttype kalt ICLA, Information, Counselling and Legal Assistance. Disse prosjektene har som mål å hjelpe folk som har vært fordrevet i konfliktsituasjoner til å finne varige løsninger og oppnå rettighetene sine. I Liberia er det nettopp fokus på å finne løsninger på eiendomskonflikter som tilbakevendte fordrevne møter ved retur.

Flyktninghjelpens Susan Heintz er leder for ICLA-prosjektet i Liberia. Hun opplyste at de har fokus på eiendomskonflikter mellom de som ble igjen og hjemvendte flyktninger. Selv om det finnes ulike konsepter for eiendomsrett, både kollektive og individuelle, i Liberia, så er ICLA-fokuset primært på individuell eiendomsrett. Dette passer imidlertid godt med det eksisterende juridiske systemet i landet.

⁷ Se Landinfo 2008b, kapittel 2.

Hun fortalte at det som regel tar en del tid å komme i gang med slike programmer, fordi det som oftest ikke er åpenbart for lokalbefolkningen hva målet er. Dermed er det nødvendig å bruke tilstrekkelig med tid for å presentere prosjektene for dem, og å vise at de er nyttige. Flyktninghjelpen har møtt stor interesse på lokalplan for arbeidsseminarer om lovverket, og disse holdes på lokale språk slik at alle skal kunne forstå innholdet.

Heintz pekte imidlertid på en rekke utfordringer i dette arbeidet i en liberiansk setting. Rettsapparatet er i krise.⁸ Jusen er sammensatt, på grunn av motstriden mellom det juridiske systemet kopiert etter amerikansk modell og det såkalt tradisjonelle regelverket (se Crisis Group 2006b:6-7). Den store mangelen på jurister er dessuten et generelt problem, og dette kompliseres ytterligere av at de juristene som finnes ofte verken har nok rettserfaring eller ønsker å jobbe utenfor Monrovia. De fleste juristene i landet opererer med forventninger om ekstremt høye honorarer i forhold til både det generelle prisnivået i landet og i forhold til offentlige lønninger. Til slutt er korrupsjon og nepotisme faktorer som alltid må tas med i betraktning.

Blant annet på grunn av disse utfordringene, fokuserer Flyktninghjelpen på mekling i lokalsamfunnet, og søker å unngå rettsapparatet med mindre det er helt nødvendig. Nøkkelen for arbeidet er eiendomsoppmåling (surveying), siden også avtaler som kommer fram gjennom mekling må skriftliggjøres og registreres hos myndighetene.

Den som per september 2007 hadde ansvaret for eiendomsoppmåling på fylkesnivå gjorde ikke jobben sin. I tillegg kommer at de femti personene i området som har lisens til å drive med eiendomsoppmåling for det meste jobber for elitefamilier som (urettmessig) forsøker å gjøre hevd på verdifulle eiendommer. Den praktiske løsningen Flyktninghjelpen har funnet på dette har vært å leie inn en privatpraktiserende eiendomsoppmåler fra Gbarnga med lisens, og en jurist som vil jobbe fra Monrovia. Juristen vil reise til Ganta når det er helt nødvendig, for rettsaker og slikt. Ellers vil han holde kurs for lokalansatte slik at de blir i stand til å skrive utkast til de nødvendige dokumentene, som han så går igjennom fra Monrovia på e-post.

Også andre organisasjoner driver med meglingsarbeid i eiendomskonflikter som dette, blant dem er Catholic Justice and Peace Commission. Deres leder Augustine Toe opplyste at deres arbeid dreier seg om mekling mellom forskjellige etniske grupper. I den forbindelse avholder de seminarer rundt tematikken i utsatte områder, hvor de briefer lokalt lederskap om viktige forhold rundt eiendomsrett. Det lokale lederskapet som trekkes inn i dette arbeidet er både personer med tradisjonell legitimitet og folk fra det ”moderne” sivile samfunn. Toe understreket at et fokus på dem som har legitimitet på grasrotplan lokalt er alfa og omega for prosjekter som dette, for å kunne få med seg lokalbefolkningen.

⁸ Se Landinfo 2008c, kapittel 6.

6. HUMANITÆRE FORHOLD

FNs generalsekretær opplyser i sin siste rapport fra august 2007 at det fremdeles er stort behov for økonomisk støtte fra verdenssamfunnet til Liberia:

56. The humanitarian situation in Liberia continues to improve. However, the country still faces serious challenges, particularly in the health, education, food, and water and sanitation sectors. In this regard, the Central Emergency Response Fund (CERF) provided US\$ 4 million through the World Health Organization (WHO), the United Nations Children Fund (UNICEF), the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and their implementing partners to improve access to health facilities and essential drugs, construct and rehabilitate water and sanitation facilities and enhance food security.

57. So far only 21.1 per cent of the US\$ 117 million needed to address highpriority humanitarian needs, including the delivery of basic social services, the provision of productive livelihoods for returnee communities and the strengthening of civil society and local authorities, as outlined in the 2007 Common Humanitarian Action Plan for Liberia, has been received. (UN Secretary General 2007b:12.)

Dette er en indikasjon på at bistandsorganisasjoner – både i og utenfor FN-systemet – sliter med å få inn tilstrekkelige midler til prosjekter i Liberia, antakelig på grunn av ”konkurransen” med andre konfliktområder. Når man vet at bistandsorganisasjoner står for en svært stor andel av det tilgjengelige tjenestetilbudet i Liberia, som i tillegg til å være ødelagt av borgerkrig gjennom mange år også er blant verdens fattigste land, blir bildet generelt dystert.⁹

Vi viser til nettstedene til Flyktninghjelpens Internal Displacement Monitoring Centre¹⁰ og UNHCR¹¹ for fortløpende oppdatert informasjon om humanitære forhold i Liberia.

6.1 INFRASTRUKTUR

Ifølge tidligere rapporter fra FNs generalsekretær, er det flere store infrastrukturprosjekter i gang – blant annet rehabilitering av vannforsyning og kloakksystem, rehabilitering av helseinfrastruktur på fylkesnivå, økt rekruttering til helsevesenet, samt rehabilitering av offentlige skolebygg over hele landet (UN Secretary General 2006:20). Det er imidlertid svært mye som gjenstår, som Crisis Group påpekte i en rapport i januar 2006:

The urgent need is to repair decimated infrastructure as soon as possible: there is no electricity, piped water, telephone lines, or sewage system, and many roads are often or always impassable. (Crisis Group 2006a:1.)

⁹ Liberias samlede statsbudsjett for finansåret 2007-2008 er på litt under 200 millioner dollar, noe som er mindre enn halvparten av kommunebudsjettet i Asker. Det ligger også godt under den årlige omsetningen på Oslo City.

¹⁰ Se www.internal-displacement.org.

¹¹ Se www.refworld.org.

Representanter for LRRRC understreket under møtet i Monrovia i september 2007 at mangelen på boliger til returnerte fremdeles er et problem. Mye ble ødelagt under krigen. Boligene de fleste har på landsbygda krever dessuten kontinuerlig vedlikehold pga klimaet (særlig i regntida), når de har vært forlatt over lengre tid blir de ofte ubeboelige – også når de ikke er ødelagt av krigsherjinger. LRRRC pekte også på at det er et stort behov for desentralisering av det offentlige tjenestetilbudet, siden det aller meste fremdeles er konsentrert i Monrovia.

Under Landinfos reise til Liberia i september 2007, fikk vi anledning til å reise med Flyktninghjelpen til Tubmanburg i Bomi fylke og Ganta i Nimba fylke. I Bomi fokuserer organisasjonen blant annet på bistand til gjenoppbygging av hus for tilbakevendte – både flyktninger og internt fordrevne. Gjennom dette prosjektet får særlig utsatte grupper (enslige mødre, funksjonshemmede, kronisk syke og eldre uten støttepersoner) hjelp til å oppføre små hus på 25m². Lokalsamfunnet bidrar med innsamlet byggemateriale som lokalt trevirke og arbeidskraft, mens Flyktninghjelpen bidrar med byggematerialer som hentes inn utenfra – blikktak, spiker og dører. For lokale byggematerialer får lokalbefolkningen \$40, og like mye for arbeidsinnsatsen med oppføring av husene.

Som det framgår av bildet, så er ikke husene folk får bistand til å bygge særlig luksuriøse:

Hus til hjemvendte flyktninger oppført med bistand fra Flyktninghjelpen, landsby utenfor Tubmanburg (foto: Geir Skogseth).

I Bomi fylke, som var et av de mest velstående områdene i Liberia før borgerkrigen,¹² er standarden på boligene folk flest har økonomi til å sette opp i dag til dels betydelig dårligere enn den var før borgerkrigen. Dette var tydelig ut fra ruinene av betydelig større hus bygget av murstein og betong rundt omkring i landsbyene. I andre deler av Liberia, hvor den lokale økonomien var fattigere, skiller imidlertid ikke dagens boligstandard seg fullt så mye fra perioden før borgerkrigen.

6.2 SYSSELSETTING

En hovedutfordring i Liberia er økt sysselsetting, noe alle kilder Landinfo hadde møter med i september 2007 understreket. Dette er viktig for å gjøre landet mindre avhengig av utenlandsk bistand, ikke minst til ren matvareutdeling, men også for å binde opp energien til tidligere stridende og annen undersysselsatt ungdom. Med støtte fra FN-systemet og andre bistandsorganisasjoner er det satt i gang sysselsettingsprosjekter flere steder. Omfanget av disse prosjektene er imidlertid relativt lite sett i forhold til behovet.

Flere aktører driver såkalte ”skills training”-prosjekter som gir grunnleggende yrkesopplæring til tenåringer og unge voksne, blant andre organiserer både Flyktinghjelpen og UNHCR slike praktiske opplæringsprogrammer. Under møter i Liberia i september 2007 understreket særlig liberianske kilder gjennomgående at slike prosjekter ikke bør fokusere bare på tidligere stridende. De mente dette kunne oppfattes som en slags premiering av å ha vært involvert i borgerkrigen, og påpekte at i dagens Liberia er all undersysselsatt ungdom et problem. For dem selv, siden de ikke får etablert seg, men også for samfunnet, fordi mangel på et skikkelig inntektsgrunnlag fort fører til at de det gjelder tyr til kriminalitet og annen samfunnsnedbrytende virksomhet for å overleve. Flyktinghjelpen opplyste at deres opplæringsprogrammer er for arbeidsledig ungdom generelt, og ikke spesielt fokusert mot tidligere stridende. Organisasjonen regner med å fortsette med slike programmer ut 2010, forutsatt finansiering.

LRRRC uttalte i møte med Landinfo i september 2007 at mikrokredittprosjekter kunne være et nyttig bidrag til å skape større sysselsetting ute i distriktene.

6.3 HELSEFORHOLD

Det står fremdeles svært dårlig til i Liberias helsevesen. IRIN News rapporterte i september 2006 at liberianske myndigheter bare har 34 leger ansatt, for en befolkning på rundt fire millioner¹³ – og dette var faktisk en økning:

Fighting destroyed 95 percent of Liberia's healthcare facilities and the number of trained government doctors in the country dropped from 400 to less than 20 at the civil war's end in 2003, according [to] Liberia's National Human Development Report released last week. (IRIN 2006b.)

¹² Det ble drevet både gruver og store gummiplantasjer i området.

¹³ Vanligvis anslås folketallet i Liberia til å ligge på drøyt tre millioner. Flyktinghjelpen har gjort et svært omfattende arbeid for å få oversikt over befolkningen over hele landet ved hjelp av sine monitoreringsteam, og mener tallet ligger på over fire millioner.

Flyktninghjelpens stedlige representant karakteriserte situasjonen i helsevesenet som katastrofal under møter i Monrovia i september 2007. Han understreket at det aller meste av det som finnes av helsetjenester drives av utenlandske bistandsorganisasjoner.

IRIN meldte i desember 2007 at Liberias helsebudsjett for finansåret 2007-2008 er på 10.9 millioner dollar, altså i overkant av 60 millioner kroner (IRIN 2007). Fordelt på drøyt fire millioner innbyggere, blir dette om lag 15 kroner på hver liberianer. Ifølge lederen av Mercy Ships sitt prosjekt i Liberia, Solfrid Quist, har liberianske helsemyndigheter opplyst til dem at det nesten ikke finnes noe mentalt helsetilbud i Liberia.

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- CRISIS GROUP, 2006a. *Liberia: Staying Focused*. Brussel: Crisis Group, 13. januar. Tilgjengelig fra http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/west_africa/b036_liberia_staying_focused.pdf [nedlastet 18.07.2006].
- CRISIS GROUP, 2006b. *Liberia: Resurrecting the Justice System*. Brussel: Crisis Group, 6. april. Tilgjengelig fra http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/west_africa/107_liberia_resurrecting_the_justice_system.pdf [nedlastet 09.01.2008].
- IRIN, 2006a. Ethnic tension high as returnees claim homes, land. Monrovia: *IRIN News*, 22. mai. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report.asp?ReportID=53466> [nedlastet 09.01.2008].
- IRIN, 2006b. LIBERIA: Breathing life into ailing healthcare system. Monrovia: *IRIN News*, 1. september. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report.asp?ReportID=55375> [nedlastet 09.01.2008].
- IRIN, 2007. LIBERIA: Health user fees – helpful or harmful? Monrovia: *IRIN News*, 10. desember. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=75780> [nedlastet 09.01.2008].
- LANDINFO, 2008a. *Temanotat – Kjønnsløstelse av kvinner i Liberia og Sierra Leone*. Oslo: Landinfo, 1. februar. Tilgjengelig fra <http://www.landinfo.no>.
- LANDINFO, 2008b. *Temanotat – Liberia: Etnisitet og konflikt*. Oslo: Landinfo, 14. januar. Tilgjengelig fra <http://www.landinfo.no>.
- LANDINFO, 2008c. *Temanotat – Liberia: Sikkerhetssituasjonen, politi og rettsapparat*. Oslo: Landinfo, 14. januar. Tilgjengelig fra <http://www.landinfo.no>.
- LANDINFO, 2008d. *Temanotat – Liberia: Situasjonen for barn og kvinner*. Oslo: Landinfo, 14. januar. Tilgjengelig fra <http://www.landinfo.no>.
- NORAMB ABIDJAN, 1. november 2006. Forespørsel om redegjørelse – forhold for liberianske asylsøkere returnert fra vestlige land. E-post til G. Skogseth, Landinfo.
- UNHCR, 2007. *UNHCR ends Liberian operation after helping more than 100,000 go home*. Monrovia: UNHCR, 2. juli. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/news/NEWS/4689259d2.html> [nedlastet 09.01.2008].
- UN SECRETARY GENERAL, 2006. *Twelfth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 14. september. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep06.htm> [nedlastet 09.01.2008].

- UN SECRETARY GENERAL, 2007a. *Fourteenth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*. New York: UN Security Council, 14. mars. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep07.htm> [nedlastet 09.01.2008].

Samtalepartnere – møter i Liberia 6.-15. september 2007

- AFELL (Association of Female Lawyers of Liberia) – Cllr. Deweh Gray
- Bureau of Immigration – Chris Massaquoi, Commissioner
- Flyktninghjelpen (NRC – Norwegian Refugee Council)
 - Monrovia: Carsten Hansen, stedlig representant; Monika Olsen; Francis Paasewe
 - Tubmanburg: Unni Lange; lokal stab
 - Ganta: Susan Heintz
- JPC (Catholic Justice and Peace Commission) – Cllr. Augustine Toe
- LRRRC (Liberia Refugee Repatriation and Resettlement Committee) – John Saah Nyumah og stab
- Mercy Ships – Solfrid Quist
- UNHCR – Sharon Cooper, Senior Protection Officer
- UNMIL – David Moussa Ntambara, Child Protection Advisor